

MARIENE MOLLUSKEN UIT HET OOSTELIJK DEEL VAN DE MIDDELLANDSE ZEE 25.
**De CIESM-atlas van exotische mollusken in de Middellandse Zee
 en nogmaals iets over de status van *Alvania dorbignyi***

H.K. Mienis

Marine molluscs from the Eastern Mediterranean 25.

**The CIESM Atlas of Exotic Molluscs in the Mediterranean Sea
 and once again something about the status of *Alvania dorbignyi***

Some comments are given on the publication of part 3 (Molluscs) in the series: CIESM Atlas of exotic species in the Mediterranean. Although this will be the handbook on this subject in the years to follow, it is already outdated due to the fact that more than 50 additional species were either overlooked or have been recorded or found since its publication. The book suffers also from incorrect citations of the literature.

The incorporation in the book of *Alvania dorbignyi* as an exotic species is discussed. Any evidence is lacking that this species or any other representative of the genus *Alvania* is living in the Red Sea. Therefore it is here considered an endemic Eastern Mediterranean species.

Onlangs is eindelijk het reeds lang aangekondigde boek verschenen betreffende de exotische mollusken, die in de Middellandse Zee voorkomen (Zenetos et al., 2004). Het is een heel attractief boek waarin aan elke soort twee pagina's gewijd zijn. Zonder twijfel moet het als een handboek beschouwd worden voor biologen, die werkzaam zijn op het gebied van exotische soorten, en nog meer voor malacologen, die geïnteresseerd zijn in het fenomeen van het arriveren van steeds meer exotische mollusken in het Mediterrane gebied.

Naast alle positieve punten van het boek kleeft aan dit werk ook een hele rij negatieve punten. Oorspronkelijk was de uitgave gepland voor 2001, maar door allerlei oorzaken is dit voorjaar 2004 geworden. Dit is beslist niet veroorzaakt door het feit dat men nog zoveel mogelijk nieuwe ontdekkingen in de Middellandse Zee heeft willen opnemen, want een flink aantal reeds gepubliceerde soorten zijn (moedwillig?) over het hoofd gezien. Op het moment van het schrijven van dit artikel ontbreken in het boek reeds zo'n 50 soorten van Indo-Pacifische oorsprong, waarvan vondsten uit het Middellandse-Zeegebied bekend zijn (Ammar, 2004, Ben Souissi et al., 2004, Mienis, 2004 & in voorbereiding, Orsi Relini et al., 2004, Yokes & Rudman, 2004), d.w.z. het boek had eigenlijk nog 100 bladzijden meer moeten tellen!

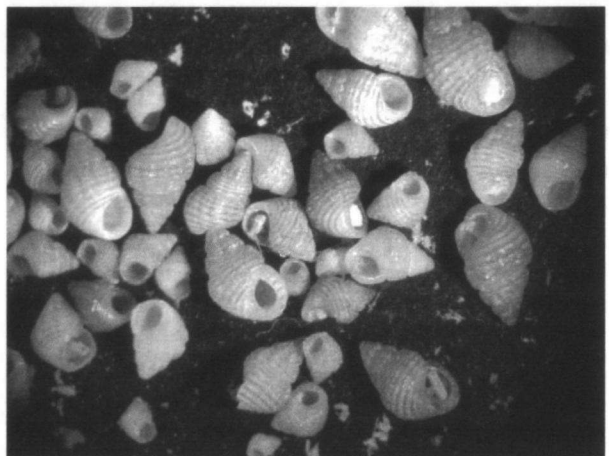
Het is echter niet het ontbreken van deze 50 soorten dat voor mij een teleurstelling vormde. De grootste frustratie wordt gevormd door het feit dat verwezen wordt naar honderden werken in de literatuurlijst, maar dat deze werken door de schrijvers in heel veel gevallen niet geraadpleegd zijn. Hoe kan men men bijvoorbeeld de verschillen verklaren in het jaartal van de eerste vondst van een bepaalde soort in de Middellandse Zee of het voorkomen daarvan in het Suez Kanaal en het jaartal dat in het geciteerde werk genoemd wordt? Jammer, want het zal nog wel geruime tijd duren voordat er een tweede, verbeterde en aanvullende editie van dit belangrijke boek zal verschijnen. De website van CIESM:

<http://www.ciesm.org/atlas/appendix3.html> kan wat dat betreft misschien voor een tijdelijke oplossing zorgen,

wanneer de informatie tenminste geregeld aangepast wordt.

Ondanks alle kritiek behoort een exemplaar van dit boek in elke bibliotheek te zitten van iedereen, die ook maar enigszins geïnteresseerd is in het unieke gebeuren rondom de invasie van ruim 200 soorten mollusken van Indo-Pacifische oorsprong in de Middellandse Zee.

Nauw verbonden met bovenstaande kritiek behoort het raadsel rondom de status van *Alvania dorbignyi* (Audouin, 1826) in het oostelijk deel van de Middellandse Zee. De soort werd oorspronkelijk beschreven naar aanleiding van een afbeelding op de bekende natuurhistorische platen van Savigny (1805). Lang heeft men ten onrechte gedacht dat op deze platen alleen mollusken uit de Rode Zee afgebeeld stonden (o.a. Issel, 1869). Pallary (1926) heeft er echter op gewezen dat op de platen ook afbeeldingen van Mediterrane soorten voorkomen (o.a. *Cerastoderma glaucum* en *Smaragdia viridis*). Dit kan men ook opmaken uit het materiaal dat nog in Parijs aanwezig is (Bouchet & Danrigal, 1982). Slechts Moazzo (1939) heeft deze soort ooit als zeldzaam in de Golf van Suez gerapporteerd. Het is echter de vraag of wij dit gegeven kunnen vertrouwen.

Alvania dorbignyi. Coll. ZMA, leg. A. van Peursen. Haifa, 1989. H 3,2 mm. Foto: Henk Dekker

Ondanks intensief zoeken heeft men namelijk tot nog toe nooit een vertegenwoordiger van het geslacht *Alvania* in de Rode Zee aangetroffen (Dekker & Orlin, 2000).

Toch heeft men *Alvania dorbignyi* als een Lessepsiaanse soort beschouwd, toen deze voor het eerst van de kust van Israël werd gerapporteerd (Nordsieck, 1972a-b, Barash & Danin, 1973). Op advies van Van Aartsen is deze soort echter als een exoot opgenomen in de CIESM-atlas (Zenetos et al., 2004).

Ik kan het helaas niet eens zijn met deze opvatting. Ofschon hier en daar een *Alvania*-soort uit het Indo-Pacifische gebied is beschreven, zijn de meeste soorten nu ondergebracht in andere geslachten. Ik ben daarom van mening dat we hier niet met een exotische soort te maken hebben maar met een endemische soort uit het oostelijk deel van de Middellandse Zee. De soort komt algemeen voor langs de kust van Israël en is onlangs ook gerapporteerd van de noordkust van Cyprus (Cecalupe & Quadri, 1994; Öztürk et al., 2004). Deze mening betreffende *Alvania dorbignyi* heb ik reeds eerder verkondigd (Mienis, 1985), wat dat betreft, kan men deze soort vergelijken met *Nassarius (Plicarcularia) circumcinctus* (A. Adams, 1852), die zelfs Suez als typelocatie heeft, maar daar later nooit meer is gevonden. In werkelijkheid gaat het ook in dit geval om een endemische soort uit het oostelijk deel van de Middellandse Zee. Volgens mij is daarom *Alvania dorbignyi* ten onrechte opgenomen in de CIESM-atlas van exotische mollusken in de Middellandse Zee.

Geraadpleegde literatuur:

- AMMAR, I., 2004. Benthic fauna of the Syrian coast – assessment of the state of migrant and invasive species. — Rapp. Comm. Int. Mer Médit., 37: 473.
- BARASH, A. & Z. DANIN, 1973. The Indo-Pacific species of mollusca in the Mediterranean and notes on a collection from the Suez Canal. — Israel J. Zool., 21: 301-374.
- BEN SOUISSI, J., J. ZAOUALI, M. REZIG, M.N. BRADAI, J.P. QUIGNARD & B. RUDMAN, 2004. Contribution à l'étude de quelques récentes migrations d'espèces exotiques dans les eaux Tunisiennes. — Rapp. Comm. Int. Mer Médit., 37: 312.
- BOUCHET, PH. & F. DANRIGAL, 1982. Napoleon's Egyptian Campaign (1798-1801) and the Savigny collection of shells. — The Nautilus, 96 (1): 9-24.
- CECALUPO, A. & P. QUADRI, 1994. Contributo alla conoscenza malacologica per il nord dell'isola di Cipro (parte I). — Bollettino Malacologico, 30 (1-4): 5-16.
- DEKKER, H. & Z. ORLIN, 2000. Check list of Red Sea Mollusca. — Spirula, 47 (Supplement): 1-46.
- ISSEL, A., 1869. Malacologia del Mar Rosso. 387 pp, 5 pls. Roma
- MIENIS, H.K., 1985. Is *Alvania dorbignyi* (Audouin, 1826) a Lessepsian migrant? — Levantina, 59: 652-654.
- MIENIS, H.K., 2004. New data concerning the presence of Lessepsian and other Indo-Pacific migrants among the molluscs in the Mediterranean Sea with emphasize on the situation in Israel. In B. Öztürk & A. Salman (Eds.): Proceedings 1st National Malacology Congress, 1-3 September 2004, Izmir. — Turkish Journal of Aquatic Life, 2 (2): 117-131.
- NORDSIECK, F., 1972a. Marine Gastropoden aus der Shiqmona Bucht in Israel. — Arch. Moll., 102: 227-245.
- NORDSIECK, F., 1972b. Die europäischen Meeresschnecken (Opisthobranchia mit Pyramidellidae; Rissoacea). XIII, 327 pp. Gustav Fischer, Stuttgart.
- ORSI RELINI, L., A. BELLUSCIO & G.D. ARDIZONE, 2004. Tracking the Indopacific pelagic octopus *Tremoctopus gracilis* in the Mediterranean. — Rapp. Comm. Int. Mer Médit., 37: 415.
- ÖZTÜRK, B., G. BUZZURRO & H. AVNI BENLI, 2004. Marine molluscs from Cyprus: new data and checklist. — Bollettino Malacologico, 39 (5-8): 49-78.
- PALLARY, P., 1926. Explication des planches de J.C. Savigny. — Mém. Inst. Égypte, 11: 138 pp, 18 pls.
- SAVIGNY, J.C., 1805. Description de l'Égypte. — Histoire naturelle, 1 (4).
- YOKES, B. & W.B. RUDMAN, 2004. Lessepsian opisthobrancha from southwestern coast of Turkey; five new records for Mediterranean. — Rapp. Comm. Int. Mer Médit., 37: 557.
- ZENETOS, A., S. GOFAS, G. RUSSO & J. TEMPLADO, [2003] 2004. CIESM Atlas of exotic species in the Mediterranean, 3: Molluscs. 376 pp. CIESM, Monaco. (het boek is gedateerd oktober 2003, maar in werkelijkheid is het pas in maart 2004 verschenen)

Adres van de schrijver:

Henk K. Mienis,
National Mollusc Collection, Zoological Museum,
Tel Aviv University,
IL-69978 Tel Aviv, Israel.
E-mail: mienis@netzer.org.il